

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії **Антон Ніколайчук**, 1999 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2022 році Київський національний університет культури і мистецтв за спеціальністю «Сценічне мистецтво», працює асистентом на кафедрі режисури та акторської майстерності в Київському національному університеті культури і мистецтв Міністерства освіти і науки України, м. Київ, виконав акредитовану освітньо-наукову програму «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Київського національного університету культури і мистецтв Міністерства освіти і науки України, м. Київ від «26» червня 2026 року №106-о, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради: **Галина Салата**, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків

з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв

Рецензентів: **Тетяна Новальська**, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв;

Надія Бачинська, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв.

Офіційних опонентів: **Олена Григоревська**, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційних комунікацій

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

Вікторія Добровольська, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

на засіданні «12» липня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» **Антону Ніколайчуку** на підставі публічного захисту дисертації «Модернізація простору публічних бібліотек України як центрів громадської взаємодії» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Дисертацію виконано у Київському національному університеті культури і мистецтв Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: **Людмила Прокопенко**, кандидат культурології, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою із дотриманням вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами). У дисертації *вперше*:

– обґрунтовано основні етапи еволюції базових організаційних моделей функціонування бібліотеки як «третього місця»: перший етап (1980-ті рр.) – французька модель «Бібліотека-медіатека»; другий етап (1989-2009 рр.) – американська модель «третього місця» Р. Ольденбурга; третій етап (2010 р. – по цей час) – данська модель «Чотири простори бібліотеки»;

— доведено, що онтологічними властивостями простору бібліотеки як «третього місця», які відрізняють її від традиційної моделі є: фізична та фінансова доступність, гостинність, гнучкість та адаптивність, нейтральність, доброзичливість, комфортність, демократичність, інклюзивність, посилення ступеня людиноцентричності обслуговування користувачів та їх системної залученості до діяльності бібліотеки;

— визначено критерії оцінки ефективності діяльності бібліотеки як «третього місця», серед яких не кількість книговидач, а зниження рівня стресу, соціальної та/або цифрової ізоляції населення; підвищення рівня суспільної резильєнтності та ступеня довіри користувачів до бібліотеки через зростання в них зацікавленої участі в її заходах; кількість інноваційних проєктів та громадських ініціатив, які ініційовані або втілені в стінах бібліотеки;

— розроблено концептуальну модель модернізації простору бібліотеки як «третього місця», яка поєднує організаційно-функціональну, ресурсно-інфраструктурну та змістовно-діяльнісну складові, системна взаємодія яких забезпечується визначенням політики та профілізації функцій бібліотеки та її філій, налагодженням сталої комунікації між бібліотекою та громадою, постійним підвищенням кваліфікації персоналу за для набуття універсальних крос-культурних навичок та компетентностей;

— запропоновано інтегрований (для таких типів бібліотек, які не мають філій та є єдиними доступними соціокультурними закладами в зоні обслуговування громади) та профілізований (для ЦБС, що мають філії в індустріальних районах великих міст) формати трансформації простору бібліотеки як «третього місця», що сприятиме раціональному використанню обмежених матеріально-технічних, техніко-технологічних, фінансових та кадрових ресурсів публічних бібліотек України;

удосконалено:

— критерії оцінки ефективності діяльності бібліотеки як «третього місця»;

– систему крос-функціональних компетентностей бібліотечних працівників, необхідних для підтримки онтологічних властивостей бібліотеки як «третього місця»;

набули подальшого розвитку:

– наукові уявлення про особливості реалізації концепції «третього місця» в практиці роботи зарубіжних публічних бібліотек;

– класифікація сприятливих та несприятливих чинників, що впливають на трансформацію простору публічних бібліотек України як «третіх місць»;

– інноваційний функціонал трансформації простору публічних бібліотек України в контексті реалізації концепції «третього місця» в умовах воєнного стану.

Здобувач має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них: 3 статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; 7 – праць апробаційного характеру. Усі наукові публікації є одноосібними:

1. Ніколайчук А. П. Ніколайчук А. П. Концепція «третього місця» в контексті модернізації бібліотечного простору. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. Вип. 13. С. 20–28. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307112>

2. Ніколайчук А. П. Англосаксонська модель публічної бібліотеки та особливості її впровадження в країнах ЄС. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 3. С. 26–31. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2025.350572>

3. Ніколайчук А. П. «Третє місце» як стратегія розвитку публічних бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2025. № 4. С. 37–42. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2025.351579>

4. Ніколайчук А. П. Роль бібліотек у формуванні читацької культури в епоху цифрових технологій. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарних наук у сучасному соціокультурному просторі* : матеріали

II Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, здобувачів, магістрів, м. Київ, 7–8 квіт. 2023 р. Київ, 2023. С. 230–235.

5. Ніколайчук А. П. Бібліохаб як інноваційний формат публічної бібліотеки в Україні. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* : матеріали Сьомої міжнар. наук. конф., м. Київ, 23–25 трав. 2024 р. Київ, 2024. С. 135–137.

6. Ніколайчук А. П. Бібліотечна модель «третього місця». *Science in the modern world: innovations and challenges* : Proceedings of X International Scientific and Practical Conference, Toronto, June 12–14, 2025. Toronto, 2025. С. 380–383.

7. Ніколайчук А. П. Концепція «третього місця» в бібліотечно-інформаційному просторі: теоретичні аспекти. *Культура, мистецтво, креативність: виклики сучасності. Молодіжна наука 2025* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 26 листоп. 2025 р. Київ, 2025. С. 179–181.

8. Ніколайчук А. П. Проблематика створення цифрової колекції унікальних документів з бібліотечних фондів України в умовах воєнного стану. *Короленківські читання 2025. «Бібліотеки, архіви, музеї в умовах війни»* : XXVIII Всеукр. онлайн. наук.-практ. конф., м. Харків, 22–23 жовт. 2025 р. URL: <https://padlet.com/libjournalist/2025-qlg28hlx9mhb4giq/wish/x5A7arGb3J6PQwr6>

9. Ніколайчук А. Концепція «третього місця» у бібліотечному просторі: закордонний досвід. *Теорія і практика сучасної науки та освіти* : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 9–10 берез. 2026 р. Львів, 2026. С. 30–32.

10. Ніколайчук А. П. Трансформація бібліотечного простору: від сховища знань до реалізації концепції «третього місця». *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття* : зб. наук. пр. з матеріалами XI Міжнар. наук. конф., м. Одеса, 1 трав. 2026 р. Вінниця, 2026. С. 555–558.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Галина Салата, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв. Оцінка позитивна, без зауважень.

Тетяна Новальська, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У роботі простежується узагальнення поняття "користувач публічної бібліотеки". Створюючи модель простору як центру громадської взаємодії, автору варто було б провести більш ширше розмежування цільової аудиторії, визначити окремі нові категорії користувачів та особливості їх обслуговування, серед яких – внутрішньо переміщені особи (ВПО), які шукають у бібліотеці простір для інтеграції, ветеранів та людей із видимими та невидимими травмами війни, що потребують специфічних умов для інклюзивної взаємодії та психосоціальної реабілітації та інш.;

2. Розвиваючи концепцію бібліотеки як центру громадської взаємодії, автору доцільним було б більше уваги приділити викликам стрімкої цифровізації та інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) в повсякденне життя громад. Зокрема, конкретизувати як саме модернізований фізичний простір бібліотеки має взаємодіяти з віртуальним простором та доповнювати один одного;

3. Варто було б дисертацію доповнити додатками, в яких надати фото, ілюстрації зонування бібліотечних просторів різних країн світу та України, здійснити їх порівняльний аналіз, що значно б покращило сприйняття, запропонованих в дисертації, моделей.

Надія Бачинська, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю Київського національного університету культури і мистецтв. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У третьому розділі дисертації (с. 126) автор зазначає, що «важливу

місію публічних бібліотек України виконує Українська бібліотечна асоціація, що є організатором та ініціатором проведення таких проектів». Водночас доцільним було б розширити аналіз діяльності асоціації шляхом наведення конкретних прикладів реалізованих проектів і практичних кейсів, що дозволило б більш ґрунтовно аргументувати отримані результати дослідження та посилити їхню доказовість;

2. Процеси модернізації публічних бібліотек, характеризуються суттєвими відмінностями залежно від масштабу, ресурсного забезпечення та соціокультурного середовища функціонування бібліотечних установ. Зокрема, практики модернізації бібліотек великих міст (наприклад, Києва чи Львова) істотно відрізняються від умов розвитку бібліотек територіальних громад. У зв'язку з цим доцільним було б чіткіше структурувати запропоновані рекомендації з урахуванням масштабу діяльності та специфіки функціонування різних категорій бібліотек;

3. У дисертації доцільно було б більш повно висвітлити трансформацію сучасних публічних бібліотек у контексті воєнного та повоєнного розвитку України, зокрема розкрити їхню роль як «Просторів незламності», безпекових хабів, центрів психосоціальної підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

Олена Григоревська, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційних комунікацій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У роботі автор розкриває український та закордонний досвід діяльності бібліотек як просторів для проведення зустрічей, семінарів та взаємодії з громадою тощо. Варто було навести досвід кооперації бібліотек з місцевими громадами та бізнесом як просторів громадської взаємодії, зокрема в умовах повномасштабного вторгнення;

2. У третьому розділі - "Концептуальна модель модернізації простору публічних бібліотек України як центрів громадської взаємодії" автор

обґрунтовує взаємодію організаційно-функціональної, ресурсно-інфраструктурної та змістовно-діяльнісної моделей реалізації концепції публічної бібліотеки як «третього місця», що забезпечується визначенням політики та профілізації функцій бібліотеки. Варто було б представити окремим додатком або таблицею концептуальну модель модернізації простору публічних бібліотек України як центрів громадської взаємодії, що посилює дисертаційну роботу;

3. На нашу думку, у роботі недостатньо систематизовано критерії оцінювання ефективності модернізації бібліотечного простору як центру громадської взаємодії. Дисертант акцентує увагу на описі окремих практик бібліотек, проте не пропонує чіткої методики чи індикаторів (наприклад, кількісні показники відвідуваності, якість комунікації з громадою, ступінь інтеграції бібліотеки у локальні культурні процеси). Такі індикатори дозволили б виміряти рівень успішності проведених трансформацій, допомогли визначити необхідні організаційно-управлінські рішення. Та у цілому зробити висновки дослідження більш аргументованими;

4. Автор досить детально аналізує концепції закордонних бібліотек щодо модернізації бібліотечних просторів, зокрема Нідерландів. Варто було додати концепцію «Бібліотека як лабораторія майбутнього» (Library Futures Lab) - спільний проєкт Національної бібліотеки Нідерландів із дослідниками Делфтського університету та Факультету електротехніки, математики та комп'ютерних наук (EEMCS).

Вікторія Добровольська, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри артменеджменту та інформаційних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У підрозділі 2.2. «Трансформація функцій та просторової організації публічних бібліотек у зарубіжних практиках» (с.84-85) автор характеризує моделі публічних бібліотек («Статус-кво», «Громадська вітальня», «Електронна бібліотека», «Жива бібліотека»), запропоновані П. Герноном та Дж. Метьюз. На

нашу думку, для посилення практичної складової дослідження доцільно було б доповнити цей матеріал прикладами бібліотек, діяльність яких відповідає зазначеним моделям, а також стисло розкрити особливості реалізації ними відповідних функцій;

2. У підрозділі 3.1. “Організаційно-функціональна складова моделі” (с.128-129) слушно акцентовано увагу на ролі проєктно-грантової діяльності у модернізації бібліотек та розвитку їх як сучасних культурних просторів. Разом із тим, більшої аргументованості викладеним положенням надало б наведення конкретних прикладів проєктів, реалізованих бібліотеками за підтримки Українського культурного фонду, Goethe-Institut та інших міжнародних донорів із коротким аналізом їхнього впливу на розвиток бібліотечних послуг і підтримку громад;

3. Певною мірою дискусійним видається питання висвітлення кадрового потенціалу бібліотек у контексті реалізації бібліотекарями ролі фасилітаторів громадської взаємодії. На нашу думку, більш ґрунтовне розкриття професійних компетентностей бібліотечних фахівців, необхідних для виконання цієї ролі, а також особливостей їхньої підготовки та професійного розвитку сприяло б посиленню практичної складової дослідження;

4. У роботі автор приділяє значну увагу обґрунтуванню концептуальних моделей модернізації простору публічної бібліотеки як центру громадської взаємодії. Водночас, на нашу думку, практична складова дослідження могла б бути посилена шляхом залучення емпіричних даних, зокрема результатів соціологічного опитування користувачів бібліотек або бібліотечних фахівців, що дозволило б підтвердити окремі теоретичні положення дисертації.

Результати відкритого голосування:

«За» п'ять членів ради,

«Проти» немає членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Антону Ніколайчуку** ступінь доктора філософії з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

МП

Галина САЛАТА